

Dr hab. Radosław Olszewski, prof. UŁ
Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej Mgr Katarzyny Tymińskiej-Marynowskiej
Ściganie karne w świetle prawa odpowiedzialności zawodowej lekarzy

I. Lekarz jest zawodem zaufania publicznego, w związku z czym jako niezwykle istotna jawi się kwestia odpowiedzialności za jego działania, które należy postrzegać w szerokiej perspektywie. Wskazać tu należy czynności medyczne, pojmowane *sensu largo*, tj. przez pryzmat podejmowanych decyzji, ich wykonywania, ale i nadzór nad podległym personelem, odpowiadającym za prawidłowość opieki sprawowanej nad pacjentem. Znaczenie mają tu także inne sfery, dotyczące czynności administracyjnych czy zarządczych. Przede wszystkim podkreślić jednak należy wagę zasad etycznych, jako że art. 53 ustawy o izbach lekarskich stanowi, że „członkowie izb lekarskich podlegają odpowiedzialności zawodowej za naruszenie zasad etyki lekarskiej oraz przepisów związanych z wykonywaniem zawodu lekarza”.

Doktorantka dostrzega te wielopłaszczyznowe uwarunkowania, wskazując na zasadnicze rodzaje odpowiedzialności, wymieniając karną, cywilną i pracowniczą, natomiast swoją dysertację poświęciła odpowiedzialności zawodowej, która ma szczególny charakter, a biorąc pod uwagę jej normatywną konstrukcję, jest ona, podobnie

jak inne przypadki odpowiedzialności „korporacyjnej”, oparta konstrukcyjnie na regułach pociągania do odpowiedzialności karnej.

Pojawia się w związku z powyższym kwestia określenia przedmiotowej odpowiedzialności, to jest rozstrzygnięcia, czy należy uznać ją za zawodową, czy dyscyplinarną. Autorka w rozdziale pierwszym przedstawia różne reżimy odpowiedzialności i dotyczące ich stanowiska przedstawicieli nauki, zarówno prawa materialnego, jak i procesowego. Wskazała na zasadność poglądu rozróżniającego odpowiedzialność zawodową i dyscyplinarną, przychylając się do tezy, że odpowiedzialność zawodowa jest szczególnym rodzajem odpowiedzialności dyscyplinarnej i stwierdziła, że pojęć tych nie można i nie powinno się używać zamiennie (s. 31). Przytoczyła jednak przy tym rzetelnie również poglądy przedstawicieli doktryny i orzeczenia, w których pojęcia te traktowane są synonimicznie. Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska przyjęła nomenklaturę użytą w rozdziale piątym ustawy o izbach lekarskich, zatytułowanym *Odpowiedzialność zawodowa*. Tak też jest ona określana w treści tego rozdziału. Perspektywa przyjęta przez Autorkę w toku prowadzenia wywodów wskazuje jednak na to, że analiza dokonywana w dysertacji dotyczy w istocie reguł pociągania do odpowiedzialności dyscyplinarnej, do której stosuje się odpowiednio przepisy prawa karnego procesowego i w części materialnego.

II. Biorąc pod uwagę zarówno sferę normatywną, jak i społeczne znaczenie tej problematyki, jej wybór jako podstawy analizy badawczej w rozprawie doktorskiej należy uznać za zasadny, zasługujący na omówienie w monograficznym opracowaniu. Wybór ten tym bardziej należy uznać za trafny, że zagadnienia dotyczące odpowiedzialności różnych grup zawodowych stanowią aktualny temat, niosący duży ładunek problemów jurydycznych, będących przedmiotem wielu opracowań naukowych,

ale i poradnikowych, na co Autorka zwraca uwagę w zakończeniu swojej pracy. Kwestie te w oczywisty sposób nabierają szczególnego znaczenia w zawodach zaufania publicznego, o czym Autorka interesująco pisze w aspekcie zawodu lekarza w pierwszym rozdziale, na stronach 61-66.

III. Można jednak postawić pytania odnośnie do intytulacji rozprawy doktorskiej. Autorka posługuje się pojęciami, która mogą wydawać się dyskusyjne. Po pierwsze, używa określenia „ściganie karne”, podczas gdy co prawda stosuje się tu odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, ale to, co cechuje ten rodzaj odpowiedzialności, to jej dyscyplinarny charakter, i tak powinno postrzegać się problematykę podjętą w dysertacji. Należy jednak przyznać, że Doktorantka przytacza różne poglądy na temat tytułowej odpowiedzialności, w tym i takie, które kwalifikują ją jako karną.

Inną kwestią jest odpowiedź na pytanie, dlaczego tytuł dysertacji ogranicza się do ścigania, skoro Doktorantka omawia cały tok pociągania lekarzy do odpowiedzialności zawodowej, obejmujący również rozpoznanie sprawy, kontrolę instancyjną, a także nadzwyczajne środki zaskarżenia. Zważywszy na konstrukcję trójczłonowego stosunku procesowego i związane z nim funkcje, znajdujące tu odpowiednie zastosowanie, ujęcie zaproponowane przez Autorkę jawi się jako zbyt wąskie, szczególnie że sama w zakończeniu mówi o procesowych funkcjach ścigania, wyjaśniania i obrony, co jest adekwatne do treści dysertacji.

Jako zasadne jawi się reszcie pytanie, czy ukształtowanie reguł analizowanej odpowiedzialności uzasadnia mówienie o „prawie” odpowiedzialności zawodowej?

IV. Rozprawa doktorska jest szczegółowo usystematyzowana. Skonstruowana jest ona z siedmiu rozdziałów oraz wstępu i zakończenia. W rozdziale

pierwszym *Charakter prawny odpowiedzialności zawodowej lekarza* Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska omówiła, jak już wskazano, różne rodzaje odpowiedzialności prawnej, wyodrębniając: karną, cywilną, administracyjną, pracowniczą, dyscyplinarną, zawodową, zwracając uwagę na zachodzące między nimi interakcje. W drugiej części tego rozdziału zajęła się zaś charakterystyką odpowiedzialności zawodowej lekarzy, podkreślając jej szczególny charakter i przedstawiając *ratio legis* normatywnego uregulowania. Znalazły się tu ponadto rozważania na temat lekarza jako podmiotu odpowiedzialności zawodowej oraz jej pojęcia i przesłanek.

W rozdziale poświęconym kształtowaniu się odpowiedzialności zawodowej lekarzy w ujęciu historycznym Doktorantka dowodzi, że niewiele wiadomo o prehistorycznych źródłach medycyny, przedstawia natomiast kształtowanie się jej w starożytnej Mezopotamii, Egipcie, Grecji, Rzymie i w kolejnych okresach historycznych. W drugiej części tego rozdziału Autorka zajęła się natomiast rozwojem lekarskiego samorządu zawodowego w Polsce, poczynając od porozbiorowego odzyskania niepodległości, poprzez dwudziestolecie międzywojenne, II Wojnę Światową, okres powojenny, stan prawny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, aż po obecne rozwiązania, przyjęte ustawą z 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich.

W kolejnej części dysertacji *Prawne podstawy odpowiedzialności zawodowej lekarzy* Doktorantka przedstawiła w pierwszej kolejności normatywne źródła prawa, zawierające regulacje mające znaczenie dla zagadnień analizowanych w rozprawie doktorskiej, takie jak: ratyfikowane umowy międzynarodowe, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy, akty wykonawcze i akty prawa wewnętrznego, ale uwzględniła również zwyczaj, który ma w tej sferze szczególne znaczenie. Autorka podjęła ponadto bardzo ważną i ciekawą kwestię związaną ze statusem Kodeksu Etyki Lekarskiej, stawiając pytanie, czy jest on źródłem prawa czy ma charakter deontologiczny. Odpowiadając,

przedstawiła poglądy doktryny, judykaty i zajmując stanowisko, poparte argumentami. W rozdziale tym Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska wskazała również na rolę orzecznictwa w kwestii odpowiedzialności zawodowej lekarzy.

Następny rozdział *Zasady rządzące postępowaniem w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy* ma bardzo szczegółowy charakter. Znalazły się w nim bowiem rozważania dotyczące zasad procesowych, wyodrębnionych według różnych, rozbudowanych kryteriów. Tak więc Doktorantka przyjęła podział na zasady o charakterze organizacyjnym i ustrojowym: prawa do sądu, obiektywizmu oraz niezależności sądów i niezawisłości sędziowskiej; funkcjonalne: kontradyktoryjności i inkwizycyjności, prawa do obrony, domniemania niewinności i jawności wewnętrznej; dotyczące wszczęcia procesu karnego: legalizmu i oportunisty; postępowania dowodowego: prawdy materialnej, bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów, a ponadto formy i sposobu prowadzenia postępowania: ustności, kontroli, rzetelnego procesu oraz jawności zewnętrznej.

W rozdziale tym krótko, acz rzeczowo, z uwzględnieniem różnych stanowisk, Autorka przedstawiła ponadto sposoby ujmowania rzetelności, a więc traktujące ją jako zasadę oraz kwestionujące taki jej status, zajmując przy tym własne stanowisko, zakładające zasadność ujęcia jej jako zasady w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, z uwagi na specyfikę tego postępowania. Uznała ponadto, że lojalność postępowania, a także przestrzeganie rzetelności w procesie stwarza odpowiednie wzory do naśladowania. Co więcej, wzbudza zaufanie i szacunek do organów procesowych. Ma również bardzo duże znaczenie dla kultury postępowania. Jest to głos w prowadzonej od dawna dyskusji na temat charakteru rzetelności w postępowaniu karnym, i tym samym

w postępowaniach, w których stosowane są odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

W dalszej kolejności Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska omówiła problematykę uczestników postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, a więc, w pierwszej kolejności, rzeczników odpowiedzialności zawodowej, prowadzących czynności sprawdzające i postępowanie wyjaśniające, zagadnienia dotyczące sądów lekarskich jako podmiotów rozpoznających sprawy odpowiedzialności zawodowej, z wyodrębnieniem kwestii charakteru prawnego, zasad działania, właściwości składów orzekających oraz wyłączenia osób rozpoznających sprawy, a także okręgowej rady lekarskiej jako organu wykonawczego.

W drugiej części tego rozdziału znalazły się zagadnienia dotyczące pozycji oraz możliwości działania i obowiązków stron oraz ich procesowych przedstawicieli, a więc rzecznika odpowiedzialności zawodowej jako oskarżyciela, a także pokrzywdzonego i osób, które mogą wykonywać jego prawa. Wnikliwe i ciekawe są rozważania na temat pojęć używanych w ustawie o izbach lekarskich odnośnie do osoby, co do której odpowiedzialności prowadzony jest proces, tj. lekarza, którego dotyczy postępowanie i obwinionego.

Z procesowego punktu widzenia ten rozdział, jak i następny *Przebieg postępowania w przedmiocie lekarsko-zawodowego ścigania karnego* ma kluczowe znaczenie dla dysertacji. Wśród rozważań dotyczących toku procesu Autorka zasadnie wyodrębniła stadia procedowania, tj. czynności sprawdzające, postępowanie wyjaśniające, postępowanie przed okręgowym sądem lekarskim jako organem *a quo*, przed Naczelnym Sądem Lekarskim jako organem *a quem* oraz nadzwyczajne środki zaskarżenia, tj. kasację, skargę na orzeczenie sądu odwoławczego uchylającego zaskarżone orzeczenie oraz wznowienie postępowania. Rozdział ten wieńczy omówienie problematyki wykonywania

orzeczeń wydawanych przez sądy lekarskie. Należy tu jednak zauważyć, że w rozdziale dotyczącym przebiegu postępowania znalazły się również kwestie ogólne, takie jak przesłanki procesowe czy kwestie dowodowe.

Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska uwzględniła w rozprawie doktorskiej również ujęcie komparatystyczne. Poświęciła mu ostatni rozdział, w którym zostały omówione regulacje prawne określające zasady odpowiedzialności lekarzy, obowiązujące w Wielkiej Brytanii, Francji i Niemczech.

W zakończeniu Doktorantka zadeklarowała, że Jej zdaniem model postępowania w sprawach odpowiedzialności zawodowej lekarzy jest optymalny (s. 403), stwierdzając jednak dwie strony dalej, że izby lekarskie nie otrzymały od państwa dostatecznie dobrych narzędzi do sprawowania pieczy nad wykonywaniem zawodu lekarza, co wymaga wprowadzenia reformy sądów lekarskich. Wskazała przy tym na zasadność przyjęcia regulacji prawnej, w której ograniczona byłaby konieczność stosowania przepisów innych ustaw, a ponadto wprowadzenia do postępowania, w szerszym zakresie, udziału profesjonalnych prawników.

V. Doktorantka przygotowując rozprawę doktorską posłużyła się przede wszystkim metodą formalno-dogmatyczną, sięgnęła również, choć w węższym zakresie, po metody: historyczną, empiryczną i komparatystyczną. We wstępie wskazała ponadto, że przeprowadziła analizę systemową w ujęciu wertykalnym i horyzontalnym. To pierwsze wiąże się z określeniem związków norm dotyczących przedmiotu badań Doktorantki z normami nadrzędnymi, przede wszystkim Konstytucją RP i Europejską Konwencją Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w perspektywie gwarancji sprawiedliwego procesu. W aspekcie horyzontalnym Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska zajęła się natomiast relacjami norm regulujących powszechny proces karny,

podobieństw i różnic wynikających z odmiennych reżimów postępowania i odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy.

VI. Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska, przygotowując rozprawę doktorską, wykorzystwała ponad 450 źródeł naukowych. To znacząca liczba, przy czym o wartości bazy bibliograficznej świadczy nie tylko ona, ale przede wszystkim jej zróżnicowany charakter, bowiem znalazły się tam pozycje przede wszystkim ze sfery prawa karnego procesowego, odpowiedzialności dyscyplinarnej, prawa karnego, jak i prawa medycznego, których regulacje miały w oczywisty sposób istotne znaczenie dla opracowania tematyki podjętej w dysertacji.

Doktorantka wykorzystwała również imponującą liczbę orzeczeń sądowych. Sięgnęła zatem po ponad 40 uchwał, wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego, 76 wyroków, 53 postanowienia, 13 uchwał Sądu Najwyższego, a także 7 wyroków i 5 postanowień sądów apelacyjnych, 1 wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego, 2 wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, 1 postanowienie Naczelnego Sądu Lekarskiego oraz 1 wyrok Krajowej Izby Odwoławczej. W toku rozważań Autorka powołała także 8 orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

VII. Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska przedstawiła monograficzne opracowanie dotyczące zagadnienia złożonego jurydycznie, przy tym istotnego w sferze społecznej. Szczególny charakter zawodu lekarza, czy wręcz powołania, jakie powinno cechować wykonujące go osoby, musi wiązać się również z ustaleniem sposobu postępowania w przypadku zachowań nieetycznych oraz sprzecznych z zasadami wykonywania tej profesji. Doktorantka kompleksowo omówiła problematykę odpowiedzialności

zawodowej lekarzy, dostrzegając węzłowe kwestie. Uczyniła to w rzetelny sposób, opierając się na poglądach przedstawicieli nauki z różnych gałęzi prawa, czego wymagało należyte omówienie analizowanej materii.

Na uwagę zasługują wątki dotyczące konieczności zachowania w postępowaniu obiektywizmu. Problematyka ta ma szczególne znaczenie w sprawach odpowiedzialności zawodowej, w której biorą udział, w charakterze organów, przedstawiciele danej społeczności. W tych sprawach nietrudno jest o powstanie sytuacji, w których mogą pojawić się wątpliwości co do bezstronności osób prowadzących postępowanie. Autorka poświęciła tym kwestiom ciekawe rozważania, których poszczególne aspekty zostały omówione w kilku częściach pracy, przede wszystkim w rozdziale czwartym, w którym omówiła zasadę obiektywizmu, ale również poświęcając uwagę tym kwestiom w rozdziale piątym, w którym opisała problematykę wyłączenia rzecznika odpowiedzialności zawodowej, a następnie wyłączenia sędziego. Tak wieloaspektowe ujęcie tych zagadnień należy ocenić pozytywnie.

Innym, bardzo ciekawym wątkiem jest zestawienie zasad funkcjonowania rzeczników odpowiedzialności zawodowej oraz prokuratury (s. 189-194). Autorka zasadnie zwraca uwagę na początku tego podrozdziału, że co prawda nie ma instytucji skupiającej, na wzór prokuratury, rzeczników odpowiedzialności zawodowej, ale zważywszy na charakter czynności, do których są oni uprawnieni, dokonanie takiego zestawienia i porównanie uprawnień tych podmiotów jawi się jako nietuzinkowy, a przy tym dobrze zrealizowany zamysł.

Wartość pracy podnosi aspekt empiryczny i przedstawienie danych statystycznych, co Autorka czyni na stronach 315-316, 353-359 i 370-376. Zaprezentowane wyniki badań wskazują na nieszczególnie represyjny trend w zakresie karania lekarzy w trybie odpowiedzialności zawodowej, o ile w ogóle do niego dochodzi, zważywszy na znaczną liczbę spraw

umorzonych i orzeczeń uniewinniających. Tendencja ta widoczna jest w strukturze nakładanych sankcji, tj. upomnień, nagan, a w ostatnich latach kar pieniężnych, choć w związku z brakiem w dysertacji informacji dotyczących ich wysokości trudno ocenić dolegliwość tych kar.

Całość jawi się jako kompleksowe ujęcie złożonego zagadnienia. Autorka porusza w nim kluczowe kwestie, omawiając je na podstawie licznie zgromadzonej i prawidłowo wykorzystanej literatury oraz orzecznictwa. Stara się również zaprezentować swoje stanowisko odnośnie do kluczowych kwestii. Różnice poglądów w zakresie postrzegania niektórych zagadnień należy traktować jako naturalny element dyskursu naukowego. Raz jeszcze warto podkreślić duże znaczenie podjętej tematyki i wynikającą stąd zasadność poddania jej analizie w rozprawie.

VIII. Dysertacja napisana jest dobrą polszczyzną, którą Doktorantka posługuje się swobodnie. Występujące czasami uchybienia edytorskie nie zasługują na omawianie ich w recenzji. Można jedynie wskazać, że nieuzasadnione jest kończenie kropką tytułów i śródtytułów jednostek redakcyjnych. Po drugie zaś, trudno oprzeć się wrażeniu, że posługiwanie się trzecią osobą odnośnie do prezentowania swoich poglądów brzmiałoby naturalniej, gdyby Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska używała formuły „autorka”, a nie „autor”.

Ocena formalna rozprawy zasługuje na pozytywną ocenę. Doktorantka rzetelnie powoływała źródła naukowe i judykaty, należycie to dokumentując. Można jedynie wskazać, że w wykazie skrótów Pani Katarzyna Tymińska-Marynowska podała pierwotną metrykę ustawy o izbach lekarskich, podczas gdy w 2021 r. został ogłoszony tekst jednolity (Dz.U., poz. 1342).

IX. Konkludując, przedłożona rozprawa doktorska stanowi samodzielne i oryginalne opracowanie monograficznego zagadnienia. Zgłoszone uwagi nie obniżają pozytywnej oceny dysertacji. Biorąc powyższe pod uwagę, wyrażam przekonanie, że przedstawiona przez Mgr Katarzynę Tymińską-Marynowską praca *Ściganie karne w świetle prawa odpowiedzialności zawodowej lekarzy* odpowiada wymogom określonym w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz.U. z 2022 r., poz. 574 ze zm.), stawianym rozprawom doktorskim i uzasadnia, na podstawie art. 192 tego aktu prawnego, podjęcie dalszych czynności zmierzających do nadania Autorce stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne.

R. Olszewski

Łódź, dnia 8 listopada 2022 r.

dr hab. Radosław Olszewski, prof. UŁ